

Přehled výukových metod

Vyučovací metoda = *postup, cesta, způsob vyučování (řec. methodos).*

- ✓ *činnost učitele a žáka k dosažení stanovených vzdělávacích cílů.*

Klasifikace metod podle:

- ✓ *fází vyučovacího procesu (utváření, upevňování, prověřování vědomostí),*
- ✓ *způsobu prezentace (slovní, názorné, praktické),*
- ✓ *charakteru specifické činnosti (metody uplatňované v jednotlivých vyučovacích předmětech);*
- ✓ *způsobu interakce mezi učitelem a žáky: frontální, skupinové, individuální.*

I. Klasické výukové metody

✓ **Metody slovní:**

*vyprávění, vysvětlování, přednáška, rozhovor
práce s textem,*

✓ **Metody názorně-demonstrační:**

*předvádění a pozorování, práce s obrazem,
instruktáž*

✓ **Metody dovednostně-praktické**

napodobování

II. Aktivizující metody

- ▼ Metody diskusní
- ▼ Metody heuristické, řešení problémů
- ▼ Metody situační
- ▼ Metody inscenační
- ▼ Didaktické hry

III. Komplexní výukové metody

- ✓ Frontální výuka
- ✓ Skupinová a kooperativní výuka
- ✓ Partnerská výuka
- ✓ Individuální a individualizovaná výuka, samostatná práce žáků
- ✓ Kritické myšlení
- ✓ Brainstorming

- ▼ Projektová výuka
- ▼ Výuka dramatem
- ▼ Otevřené učení
- ▼ Učení v životních situacích
- ▼ Televizní výuka a výuka podporovaná počítačem
- ▼ Manipulování, laborování a experimentování

Metody slovní

- ▼ Vyprávění
- ▼ Vysvětlování
- ▼ Přednáška
- ▼ Práce s textem

Aplikace vyprávění do vyučování

- ▼ motivace
- ▼ při výkladu nového učiva
- ▼ vyprávění podle osnovy (psané či kreslené) či klíčových slov
- ▼ převyprávění pohádky, příběhu

- ✔ dokončení vyprávěného příběhu
- ✔ dramatizace vyprávění
- ✔ převyprávění děje v cizím jazyce (převedení do jiného času, atd.)
- ✔ vyprávění pohybově či mimicky vystihnout – nejdůležitější úseky

Vysvětlování či výklad

- ✔ **logický a systematický postup při zprostředkování učiva žákům,**
- ✔ **respektuje jejich věkové zvláštnosti,**
- ✔ **vychází z aktuálního stavu vědomostí a dovedností.**

Požadavky na vysvětlování

- ✓ postupnost vyvozování
- ✓ návaznost na předchozí znalosti
- ✓ srozumitelnost konkrétních příkladů
- ✓ využívání názorných pomůcek
- ✓ jasný, přesný, výstižný jazyk

- ✔ orientace na hlavní fakta od konkrétního k abstraktnímu
- ✔ logická stavba, analogie, zobecňování
- ✔ strukturování poznatků
v systému navazování na jiné předměty,
obory

Aplikace vysvětlování do vyučování

- ✓ při výkladu nového učiva
- ✓ vysvětlování jako forma zkoušení (totožného příkladu, analogického příkladu)
- ✓ forma práce s nadanými dětmi (referát, ...)
- ✓ drobné testovací otázky na porozumění
- ✓ vysvětlení triviální látky slabším žákem – pocit úspěchu!
- ✓ vysvětlení látky schopnějším žákem pro snazší pochopení ostatních žáků ...

Práce s (didaktickým) textem

- ✓ metoda založená na zpracovávání textových informací,
- ✓ jejich využití směřuje k osvojení nových poznatků, jejich rozšíření a prohloubení.

- ▼ verbální informace, instrukce,
- ▼ příklady ilustrující tyto informace
- ▼ otázky a učební úlohy
- ▼ klíčová slova (grafické zvýraznění)
- ▼ přílohy (mapky, schémata, rozšiřující informace)
- ▼ rejstříky

Žák dokáže:

- ✔ **vyčlenit a označit v textu** (podtržením, barevným zvýrazněním) **klíčové informace a hlavní myšlenky**
- ✔ **stanovit vztah mezi těmito informacemi** (pojmy)
- ✔ **uspořádat klíčové informace** podle určitého kritéria
- ✔ **vyjádřit uspořádané informace graficky**

- ✓ prezentovat **obsah** textu **vlastními slovy**
- ✓ zaujmout k hlavním myšlenkám textu **vlastní stanovisko**
- ✓ **zformulovat otázky** k textu
- ✓ **doplnit text** vlastním hodnocením, **komentářem**

Vybrané metody práce s textem - SQ4R

- ✓ **S** (*survey* – dělat přehled, odhadovat, prohlížet): rychlá, předběžná orientace v textu (nadpisy, záhlaví, různá členění textu)
- ✓ **Q** (*questions* – otázky): kladení si otázek, postihujících to, co již čtenář zná a co je pro něho doposud neznámé
- ✓ **4R** (*read* – číst, *reflect* – uvažovat, svědčit o, *recite* - vyjmenovat, opakovat si, *review* – zhodnotit, přezkoumat, posoudit):

- ✓ Podrobnější čtení textu, *pořizování stručných poznámek* a záznam průběžných otázek,
- ✓ *nalezení vztahů mezi informacemi,*
- ✓ *zapamatování si klíčových informací* a jejich zpětné vybavení (na základě otázek vztahujících se k textu)
- ✓ *přehledné shrnutí informací získaných z textu.*

Vybrané metody kritického myšlení

- ✔ Metoda I.N.S.E.R.T.
- ✔ Podvojný deník
- ✔ V-CH-D
- ✔ Zpřeházené věty
- ✔ Myšlenková mapa
- ✔ Volné psaní

Metoda I. N. S. E. R. T.

- ▼ I interactive interaktivní
- ▼ N noting poznámkový
- ▼ S system for systém pro
- ▼ E effective efektivní
- ▼ R reading and čtení a
- ▼ T thinking myšlení

Co znamenají značky

„√“ - potvrzuje to, co již víme

- mínus tam, kde je informace, která je v rozporu s tím, co jsme si mysleli, že víme

+ plus tam, kde v textu narazíme na zajímavou novou informaci

? otazník tam, kde něčemu v textu nerozumíme nebo kde bychom rádi měli další informace

Podvojný deník

- ✓ působení textu na žáka - co na něj zapůsobilo (pozitivně, negativně) a proč? *Nad textem přemýšlí* a vytváří další otázky.
- ✓ **Postup:**
- ✓ Žáci si na papír nakreslí velké T.
- ✓ **Na levou stranu** píšící část textu, která na ně silně zapůsobila nebo jim připomněla vlastní zážitek, nebo tvrzení, s nímž se neztotožňují.
- ✓ **Na pravou stranu** napíše komentář právě ke svým poznámkám na levé straně.
PROČ? Co je přimělo napsat právě ji? Co jim to připomnělo? Jakou další otázku to v nich vyvolalo?
- ✓ CO na mě zapůsobilo? S čím nesouhlasím.
- ✓ Komentář PROČ; Jaké otázky to ve mně vyvolalo

Podtrhávání klíčových pojmů/hlavních myšlenek

- ✔ zachytit a podtrhnout (barevně si označit) nejdůležitější informace v psaném textu;
- ✔ z podtrhaných vět lze naučit děti tvořit si vlastní poznámky.
- ✔ nejjednodušší varianta = přepsat podtrhané věty či hesla.
- ✔ náročnější varianta = převedení vět do sousloví a hesel (tj. přemýšlet o jejich významu a snažit se je slovně redukovat, ovšem nikoli na úkor smyslu).

Postup techniky V-CH-D:

- ✓ Žáci si rozdělí papír na tři sloupce:

Víme, Chceme vědět, Dověděli jsme se.

Na začátku si napíše vše, co k danému tématu vědí
(**sloupec V**),

dále napíše své otázky, co by se chtěli dovědět
(**CH**),

pak následuje čtení textu (během čtení si mohou tvořit poznámky – podtrhávat, vypisovat). Po přečtení textu doplní sloupeček **D** o nové informace.

Zpřeházené věty/zpřeházené odstavce

- ✔ k porozumění textu;
- ✔ žáci seřazují jednotlivé informace podle určitých pravidel (tematických, časových).
- ✔ vhodné do motivační části vyučování, kdy se žáci aktivně zapojují do dešifrování nového tématu.

Postup techniky:

- ✔ Jednotlivé lístky jsou zpřeházené. Žáci je musí nejprve přečíst samostatně. Následně se je skládají podle logické návaznosti.
- ✔ žáci vymýšlí pro jednotlivé odstavce nadpisy (hesla či věty, které nejlépe vystihují obsah odstavce).

Návrh další práce

- ✓ pro mladší žáky - nakreslit osnovu děje namísto vymýšlení nadpisů pro odstavce. Poté text převyprávět.

Pro osvojení techniky zvolíme:

- ✓ známý text (pohádku, dětský příběh,...).
- ✓ kreslenou osnovu zpřeházíme.
- ✓ nejprve ji seřazujeme a pak slovně popisujeme (nakonec lze společně vymýšlet i stěžejní myšlenky).

Myšlenková = mentální mapa

- ▼ nejjednodušší metod práce s textem, žák píše asociace k určenému heslu;
- ▼ může sloužit k diagnostice, odhalení nesprávného uvažování žáka a k poznání jeho myšlenkových pochodů;
- ▼ užívá se v motivační části, ke zjišťování žákova prekonceptu;
- ▼ formulace „strohých koster“, kde se naprosto cíleně kombinují různé typy a velikosti písma, barvy, obrázky, čáry, jednoduché náčrty, neboť cílem je vytvořit maximálně sdělné a jasné schéma, ovšem také úsporné.

Volné psaní

- ✔ prostor pro vyjádření znalostí a pocitů (fyzické potíže – bolest hlavy, únava,...) i emotivních postřehů (nezájem, radost, smutek...).
- ✔ Prioritně jde o obsahovou stránku textu (žákovy myšlenky, znalosti, postřehy, atd.).

Postup volného psaní:

- ✔ V počátcích nácviku je dobré žákům určit slova, která bude nebo které by měl text obsahovat. V dalším období už vše ponecháme na vlastním rozhodnutí. Nutné je vymezení času, který musí žáci vždy dodržet.

Druhy a formy otázek

1. *otázka zjišťovací* – slouží pouze k vybavení faktů (např.: Kdy byla založena UK?)
2. *otázka otevřená* – např.: Jak lze vysvětlit mořský příliv a odliv?
3. *otázka zavřená* - Jak zní odborný název pro tvarosloví?
4. *otázka konvergentní a divergentní* – v prvním případě se vyžaduje známá, jednoznačná odpověď (např.: Kolik je $4:2$?), v druhém případě se očekává postžení nových souvislostí (např.: Kolik vymyslíš příkladů, aby výsledek byl 100?)

5. *otázka na pozorování* – např.: Co se stane s cukrem, který vsypete do vody?
6. *otázka problémová* – např.: Proč se u nás ve střední Evropě střídají roční období?
7. *otázka na posouzení situace* – např.: Co by se stalo, kdyby druhou světovou válku vyhrálo Německo?
8. *otázka rozhodovací* – např.: Václavské náměstí najdete v Praze nebo v Plzni?

H. Gardner : teorie 7 *rozmanitých typech intelligence*

– **jazyková intelligence**

- ✔ citlivost k mluvenému a psanému jazykovému projevu, schopnost použít jazykových prostředků při realizaci úkolu.

– **logicko-matematická intelligence**

- ✔ logická analýza problémů, pružné používání matematických operací, prvky vědeckého myšlení.

- **hudební inteligence**

➤ smysl pro melodii a rytmus, hudební schopnosti různých stupňů (např.: chápání hudební kompozice).

– **tělesně-pohybová inteligence**

✓ schopnost užít vlastního těla či jeho části k řešení problémů nebo při pohybových produkcích (koordinace).

✔ **prostorová inteligence**

- funkční orientace v prostoru, flexibilní řešení problémů v prostoru.

✔ **interpersonální inteligence**

- porozumění záměrů, motivací a přání lidí a také schopnost účinně komunikovat s ostatními.

✔ **intrapersonální inteligence**

- schopnost rozumět sobě samému, reflektovat vlastní činnost a regulovat vlastní chování a emoce.

✓ At' se vám daří najít výukovou metodu,
která přinese efekt a radost žákům i vám.

HH